

Genişletilmiş Özet

Psikoaktif Maddelere Yönelik Kamuoyu İlgisinin İzlenmesi: Google Trends Verilerinden Elde Edilen Bulgular

Giriş

Psikoaktif maddeler uzun zamandır kamuoyunun ilgisini çekmekte ve bilimsel araştırmalara konu olmaktadır. İnternet kullanımının artması ve buna bağlı olarak bilgiye erişimin kolaylaşması, bireylerin bu maddeler hakkında bilgi arama ve edinme yöntemlerini değiştirmiştir. Çalışmalar çevrimiçi arama eğilimlerinin toplumun endişeleri, merakı ve tüketim kalıpları hakkında değerli bir bakış açısı sağladığını bildirmektedir. Google Trends (GT), çeşitli konulardaki arama sorgularının sıklığını izlemek için güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir ve çevrimiçi arama ilgisindeki dalgalanmalara ilişkin hem gerçek zamanlı hem de geriye dönük veriler sunmaktadır.

GT dünya çapında psikoaktif maddelerle ilgili araştırmalarda yaygın olarak kullanılsa da, bildiğimiz kadarıyla Türkiye’de psikoaktif maddelere yönelik arama eğilimlerini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, en yaygın kullanılan beş yasadışı psikoaktif maddeye ilişkin GT verilerini analiz ederek bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır.

Yöntem

GT, arama verilerini bir araya getirirken sonuçları 0 ila 100 arasında bir ölçekte normalleştirerek (relative search volume – RSV) zaman içinde ve bölgeler arasında anlamlı karşılaştırmalar yapılmasını sağlayan ücretsiz ve açık erişimli bir araçtır.

Bu çalışma için GT web arayüzünde 19 Şubat 2025 tarihinde arama sorguları gerçekteşirmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan beş yasadışı psikoaktif maddeye (esrar, eroin, kokain, amfetamin ve ekstazi) ilişkin çevrimiçi arama eğilimleri GT kullanılarak analiz edilmiştir. En yaygın kullanılan psikoaktif maddeler Türkiye 2024 Uyuşturucu Raporu ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ülke verilerine göre belirlenmiştir. Arama alaka düzeyini iyileştirmek için bölge olarak “Türkiye”, kategori olarak “Sağlık” ve arama türü olarak “Web Araması” filtreleri uygulanmıştır. Veriler üç farklı dönem için analiz edilmiştir: (a) 2004 (mevcut en eski veriler), (b) 2011 (coğrafi doğruluk iyileştirmeleri sonrası) ve (c) 2022 (metodolojik güncellemeler sonrası).

Tüm anahtar kelimeler için zamansal ve konumsal örüntüleri izlemek için bir zaman eğilimi ve bir coğrafi eğilim araştırması gerçekteştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçüm endeksi, 0 ila 100 arasında bir ölçek olan ve daha yüksek değerlerin daha yüksek popülerliğe işaret ettiği Göreceli Arama Hacmi (relative search volume – RSV)’dir.

Verilerin kamuya açık ve anonimleştirilmiş yapısı göz önüne alındığında, etik kurul onayı gerekmemektedir. Bununla birlikte, araştırmanın bütünlüğünü sağlamak için tüm prosedürler bilimsel titizlikle yürütölmüştür.

Sonuçlar

GT tarafından sağlanan GT verileri ve görselleştirmelerinin analizi, beş psikoaktif madde için RSV’lerde mevsimsel değişimler olduğunu ortaya koymuştur. Arama ilgisi genellikle ilkbahar ve yaz aylarında yükselmiştir.

2004 ve 2025 yılları arasında, eroinin en yüksek RSV’ye sahip olduğu Hakkari hariç neredeyse tüm illerde esrar en yüksek RSV’ye sahiptir. Ancak, GT’in metodolojik iyileştirmelerinden sonra, esrar ülke genelinde en yüksek RSV’ye sahip olmuştur.

2011 ve 2025 yılları arasında Google arama motoru kullanılarak esrarla ilgili bilgilere yönelik arama ilgisinde %90’dan fazla, kokainde %130 ve amfetaminde %160 oranında bir artış olduğu söylenebilir. Daha dar bir zaman aralığı haftalık bazda incelendiğinde, 2022 ve 2025 yılları arasında Google arama motorunu kullanarak esrarla ilgili bilgilere yönelik arama ilgisinde %15’ten fazla, eroinde %175, kokainde %20 ve amfetaminde %25 oranında bir artış olduğu şekilde görölmektedir.

Arama terimleriyle ilgili sorular incelendiğinde ‘Esrar idrarda kaç gün kalır?’, ‘İdrarda esrar çıkmasını önlemek için ne yapmalı?’, ‘Esrar kanda çıkar mı?’, ‘Esrar kandan ne zaman temizlenir?’, ‘Lyrica’, ‘Kokain kullanımından sonra nasıl uyunur?’, ‘Kokain sonrası burun tıkanıklığı nasıl giderilir?’, ‘Bazı ünlülerin isimleri ve kokain’, ‘Adderall’, ‘Ritalin’, ‘Xanax bir uyuşturucu mu?’ aramalarının olduğu görölmüştür.

Tartışma

Bu çalışmada, Türkiye’de en yaygın kullanılan beş psikoaktif maddeye yönelik toplumsal ilgiyi değerlendirmek için GT kullanılmıştır. Coğrafi dağılım, aylık ve haftalık trendler ve ilgili sorgular analiz edilmiştir. Bildiğimiz kadarıyla bu çalışma, GT verilerini Türkiye’de bu amaçla değerlendiren ilk çalışmadır.

Bulgularımız, arama ilgisinde bölgesel farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Hakkari eroin için, Antalya esrar için, İstanbul kokain ve ekstazi için ve Samsun amfetamin için en yüksek RSV'ye sahip iller olarak belirlenmiştir. Bu farklılıklar bölgesel madde kullanım kalıplarını, tedavi arama davranışını veya medya etkilerini yansıtır olabilir. Ancak, RSV'ler gerçek yaygınlık veya niyetten ziyade arama davranışını yansıtır olduğu için sonuçların doğrudan madde kullanım oranları ile ilgili olduğu sonucuna varılmamalıdır. Gelecekteki çalışmalar GT verilerini resmi epidemiyolojik raporlarla karşılaştırarak bir gözetim aracı olarak güvenilirliğini doğrulamalıdır.

Psikoaktif maddelere yönelik arama ilgisi zaman içinde dalgalanan ancak genel olarak artan bir eğilim göstermiş, zirveler genellikle ilkbahar ve yaz aylarında meydana gelmiştir. Artan seyahatler, festivaller ve gece hayatı psikoaktif maddelerle ilgili bilgilere daha fazla ilgi duyulmasına katkıda bulunabileceğinden, bu mevsimsel değişim Türkiye'nin turizm sektörüyle bağlantılı olabilir.

Bu çalışmada ulusal verilerle bir karşılaştırma yapılamamış olsa da, GT verilerinin mevcut durumu izlemenin ötesinde, yeni psikoaktif maddelerde ortaya çıkan eğilimleri tespit etme potansiyeline sahip olduğu bildirilmektedir. ABD'de delta-8 THC (Livingston vd., 2022), Polonya'da NBOMe (Al-Imam vd., 2022) ve GT verilerinin incelenmesi çalışmalarında, arama eğilimlerindeki değişimlerin geleneksel epidemiyolojik yöntemlerle yapılan araştırmalardan önce yeni psikoaktif maddelerin kullanımını yansıtabileceği bildirilmiştir. Türkiye'de GT, tamamlayıcı bir erken uyarı sistemi olarak hizmet verebilir ve ilgili kurumların yeni çıkan uyuşturuculara eğilimlere proaktif bir şekilde yanıt vermesine yardımcı olabilir.

Çalışmanın bazı kısıtlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, GT mutlak arama sayıları yerine RSV sağlamaktadır. Bu durum sonuçların yanlış yorumlanmasına neden olabilir. İkincisi, konu anahtar kelimeleri altında gruplanan terimler GT'nin algoritmik sınırlamaları nedeniyle şeffaf değildir, psikoaktif maddelerin sokak isimleri farklı olabilir ve konu bazlı aramalara dahil edilmemiş olabilirler. Üçüncüsü, arama terimlerinin arkasındaki bağlam bilinmemektedir; aramalar gerçek uyuşturucu kullanımından ziyade merak, gündem veya önleme çabalarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca, GT tabanlı çalışmalar, Google dışı platformlardan ve internet erişimi olmayan bireylerden elde edilen verileri hariç tutmakta, yaşlılar veya sosyoekonomik açıdan yoksun veya kırsal alanlarda yaşayanlar gibi belirli nüfusları potansiyel olarak yetersiz temsil etmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye'de psikoaktif maddelerle ilgili aramaların GT tabanlı ilk analizini sunmakta ve arama ilgisindeki bölgesel ve mevsimsel değişimlere dair bir inceleme sağlamaktadır. Bulgular, farklı illerin beş madde için de en yüksek arama hacimlerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar yorumlanırken mutlak madde kullanımı yaygınlığından ziyade çevrimiçi arama ilgisini yansıttığı unutulmamalıdır. Tüm bu kısıtlılıklara rağmen GT verilerinin incelenmesi zaman ve bölgeler arasında standartlaştırılmış bir ölçüm kullanılıyor olması, bireylerin psikoaktif maddelere karşı damgalama ile ilgili bildirim yanlılığını içermiyor olması nedeniyle güçlüdür. Gelecekteki araştırmalar birden fazla arama motorundan elde edilen verileri içermeli ve GT verilerini ulusal sağlık kayıtları veya ankete dayalı madde kullanımı epidemiyolojik çalışmalar ile karşılaştırmalıdır. GT verileri geleneksel epidemiyolojik yöntemlerin yerini alamasa da trendlerin izlenmesi, yeni ortaya çıkan maddelerin belirlenmesi ve halk sağlığı stratejilerinin bilgilendirilmesi için uygun maliyetli ve gerçek zamanlı bir araç olabilir.